

5. SLOVESÁ (Verbá)

- sú ohybné plnovýznamové slová, ktoré vyjadrujú činnosť, dej alebo stav osôb, zvierat a vecí

OTÁZKA: čo robí? čo sa s ním deje?

Základný tvar: neurčitok (infinitív) (PR.: maľovať)

Rozdelenie podľa druhu:

I. a) plnovýznamové - **činnostné** (vyjadrujú činnosť človeka - čítať, cvičiť...)
stavové (vyjadrujú fyzický, psychický stav človeka, ktorý nedokáže ovplyvniť – šedivieť, starnúť, uzdraviť sa...)

b) neplnovýznamové (**pomocné**) – (musieť, začať, chcieť, môcť, vedieť)

II. a) **zvrtné** – obsahujú zvrtné zámeno sa, si (PR.: usmiať **sa**, písať **si** ...)

b) **nezvrtné** – (bez sa, si - PR.: rásť, učiť, liečiť...)

Gramatické kategórie:

1. **osoba** - (sg. 1. ja, 2. ty, 3.on, ona, ono,; pl. 1. my, 2. vy, 3. oni, ony)

2. **číslo** - (sg. = jednotné; pl. = množné)

3. **čas** - (minulý, prítomný, budúci)

4. **spôsob** - (oznamovací, rozkazovací, podmieňovací)

5. **rod** - (činný = činnostné slovesá; trpný = stavové slovesá)

6. **vid** - (dokonavý, nedokonavý)

7. **tvar** - (jednoduchý, zložený)

Vetnočlenská platnosť: prísudok (1), vetný základ

Pravopis: pri slovesách sa píše –**i** ! (okrem vybraných slov)

PIKOŠKY:

Neplnovýznamové slovesá (pomocné)

- nemajú plný význam, nemôžu stáť samostatne
- vedľa nich musí byť: a) sloveso v neurčitku (**musím sa učiť**)
(= **neplnovýznamové slovesné!**)
- b) podstatné alebo prídavné meno (**je múdry, sme lekári...**)
(= **neplnovýznamové menné**)

Rozdelenie: **modálne:** chcieť, smieť, môcť, musieť, mať, vedieť
fázové: začať - začínať, ostať – ostávať, prestať – prestávať, neprestať, skončiť
limitné: mať (malo ma rozpučiť od smiechu)
ísť (išlo ma vychytiť od zlosti)
sponové: byť (existovať)
stať sa

vyčasované sloveso **byť**: ja **som** my **sme**
ty **si** vy **ste**
on **je** (vzduch **je** voňavý) oni **sú**

! Sloveso byť môže byť aj plnovýznamové, aj neplnovýznamové.

Plnovýznamové je vtedy, ak ho môžeme nahradiť slovesom: **nachádzať sa, existovať, jestvovať!**

PR: **Je tam veľká zima. Bol raz jeden kráľ.** (Existoval jeden kráľ)

! Aj sloveso mať je plnovýznamové, ak ho vieme nahradiť slovesom: **vlastniť!**

PR.: Peter **má** knihu, dedo **má** starý vojenský kabát.

Slovesný spôsob

- a) **oznamovací** – vyskytuje sa vo všetkých časoch (minulom, prítomnom i budúcom)
- b) **rozkazovací** - vyskytuje sa iba v prítomnom čase (uč sa!, rob!, prikry!)
- c) **podmieňovací** – (obsahuje časticu **by**)
 1. vyskytuje sa v prítomnom čase – PR.: čítal **by** som, pracoval **by** ...
 2. vyskytuje sa v minulom čase – PR.: **bol by** som čítal, **bola by** varila

Slovesný vid

- a) **nedokonavý** – dej prebieha, (pri určovaní si viem pomôcť slovesom **budem**
PR.: zbierať – nedokonavý vid (lebo: **budem** zbierať)
- b) **dokonavý** - dej je ukončený, (pri určovaní si neviem pomôcť slovom budem)
- často ho majú slovesá s predponou
PR.: docestovať – dokonavý vid (lebo: budem docestovať – nemá zmysel!!!)

Slovesný tvar – podľa zloženia

- a) **jednoduchý** – slovesný tvar tvorí jedno sloveso, PR.: učiť, lietať... +
zvrtné slovesá - PR.: usmiať sa; písať si
- b) **zložený** – slovesný tvar tvoria dve a viac slov, PR.: bol by som priložil, uklonil som sa
POZOR! Zloženými tvarmi sú aj tvary – 3.os., sg. aj pl., min.času
PR.: otváral – otvárali; čítal – čítali

Slovesný tvar – podľa určítosti

1. podľa určítosti:

a) určité slovesné tvary

(majú oznamovací, rozkazovací alebo podmieňovací spôsob)

b) neurčité slovesné tvary: (nemožno pri nich určiť čas, ani spôsob)

neurčitok: čítať, počítať, kresliť

prechodník: čítajú, počítajú, kresliac

činné prídavné príslovce: čítajúci, počítajúci, kresliaci

činné prídavné príslovce minulé: čítavší, počítavší, kreslivší

trpné prídavné príslovce: čítaný, počítaný, kreslený

slovesné podstatné meno: čítanie, počítanie, kreslenie

Časovanie sloviac									
	byť			môcť			robiť		
čas	minulý	prítomný	budúci	minulý	prítomný	budúci	minulý	prítomný	budúci
ja	bol som	som	budem robiť	mohol som	môžem	budem môcť	robil som	robím	budem robiť
ty	bol si	si	budeš robiť	mohol si	môžeš	budeš môcť	robil si	robiš	budeš robiť
on	bol	je	bude robiť	mohol	môže	bude môcť	robil	robí	bude robiť
my	boli sme	sme	budeme robiť	mohli sme	môžeme, môžeme	budeme môcť	robili sme	robíme	budeme robiť
vy	boli ste	ste	budete robiť	mohli ste	môžete	budete môcť	robili ste	robíte	budete robiť
oni	boli	sú	budú robiť	mohli	môžu	budú môcť	robili	robia	budú robiť

spracovala: Mgr. Marta Svobodová